

УДК
7.012:891.001

ПАРАНЬКО Н.П.
nadia1612@i.ua

Київський національний університет технологій та дизайну

DOI:10.30857/2617-0272.2018.2.2.

АНАЛІЗ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМА НА ОСНОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ДОМІНІКА ДЕ ЛЯ ФЛІЗА

Мета. Дослідження художньо-композиційних характеристик народного костюма на основі структурного аналізу творчої спадщини Домініка Де ля Фліза з метою їх використання в проектуванні сучасного одягу.

Методика. В роботі використано літературно-аналітичний та системно-структурний аналіз форми, декору та кольорової гами українського національного костюму.

Результати. Проведені дослідження дають можливість визначення найбільш характерних структурних та художньо-композиційних ознак формоутворення та колористики українських свит та юпок з метою проектування перспективних форм сучасного верхнього одягу.

Наукова новизна. Вперше проведено науковий аналіз та систематизацію художньо-композиційних характеристик, форм, декору та колористики жіночих свит та юпок як складової українського національного костюму на основі вивчення та структуризації оригінальних документів з творчої спадщини дослідника української народної культури Домініка П'єра Де ля Фліза.

Практична значущість. Представлені результати досліджень використано в проектуванні сучасних моделей одягу за мотивами українського народного костюма.

Ключові слова: український народний одяг, формоутворення, силуетна форма, художньо-композиційні характеристики, класифікація, декор, колористика.

Вступ. Національні традиції сильні не тільки тим, що вони глибинні і народні, вони ще сильні тим, що можуть розвиватися, збагачуватись та змінюватись. Мистецтво створення одягу не є самостійно відокремленим видом мистецтва, а взаємопов'язане з природою, архітектурою та декоративним мистецтвом. У єдності та традиціях здобувається досконалість.

Постановка завдання. Український народний одяг - це досконалий твір. Щоб зрозуміти його треба розглянути формоутворення одягу шляхом структурного аналізу, починаючи від взаємозв'язку основних елементів та відкриваючи закономірності його композиційної побудови. Завдання дизайнерів сьогодні - поєднати на образно-асоціативному рівні народні традиції і сучасність, створити одяг, який би поєднував у собі велич, статичність минулих віків і динаміку сучасності, втілював вираз етнотипу, національного характеру українців, що споконвіку знаходило відображення в народному костюмі. Мистецькими засадами проектування українського народного одягу є

доцільність і краса, що включає в себе зручність, комфортність, функціональність, довершену колористику, варіативність оздоблення та раціональний крій. Ці характеристики властиві і сучасному дизайн-проектуванню одягу [1].

Метою дослідження є аналіз художньо-композиційних характеристик жіночого народного українського костюма на основі вивчення творчої спадщини Домініка Де ля Фліза з метою їх використання в проектуванні сучасного одягу.

Результати досліджень. Український народний костюм - художньо-образна система до вивчення і дослідження якої треба підходити комплексно. Дослідження та структурний аналіз народного костюма базується на традиційних способах його вивчення, а саме: ознайомлення з автентичними зразками народного одягу, дослідження іконографічних матеріалів, вивчення творів образотворчого мистецтва (рис. 1) [2].

Структура вивчення творчого джерела - українського народного костюма

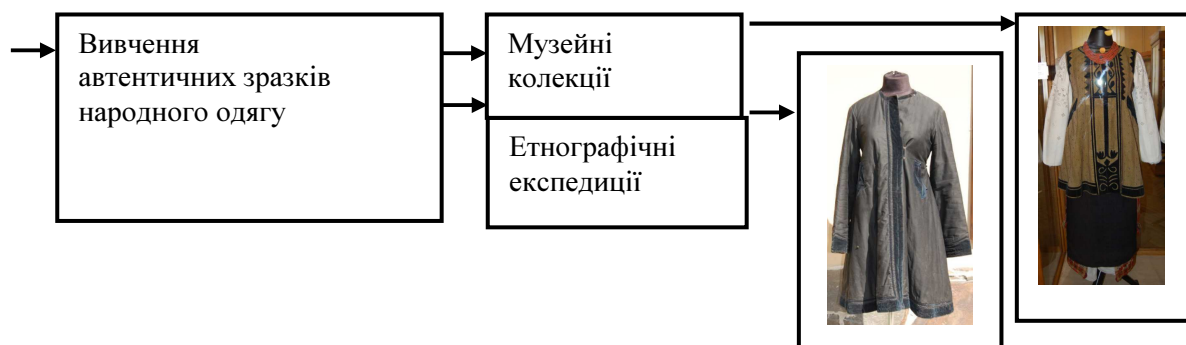

Рис. 1. Методика аналізу українського народного костюма, як джерела творчого натхнення

Окремі предмети народного вбрання різних регіонів України збереглися в основному з XVIII ст. Однак ансамблевий комплекс народного костюма українців представлений в описах дослідників і зарисовках художників вже з середини XIX ст. Значний матеріал по вивченню українського народного костюма XIX ст. дають малюнки з рукописів доктора медицини, дослідника української культури Домініка Де ля Фліза. Його творчий здобуток - унікальне явище в історії української і європейської науки та культури середини XIX ст. Достовірні відомості і багатий ілюстративний матеріал альбомів Домініка Де ля Фліза набувають в

наш час великого значення, оскільки вони з'явилися в результаті безпосередніх спостережень, тобто засобом, найбільш виправданим в сучасній етнографії.

Рисунки Де ля Фліза, виконані з натури, дають можливість уявити різноманітність видів та форм українського народного костюма (свити, юпки, кожухи, сорочки, плаhti, головні убори, взуття, прикраси) мешканців Київського, Васильківського, Сквирського, Таращанського, Бердичівського, Липовецького, Радомишльського, Черкаського, Чигиринського та Звенигородського повітів Київської губернії. Аналізуючи його достатньо інформативні роботи, можна зрозуміти

пропорційне співвідношення елементів одягу, крій, колорит, оздоблення, манеру одягання речей.

В створенні українського народного строю, його силуету, емоційної виразності основним композиційно-психологічним центром був верхній одяг. Його художньо-композиційні характеристики формоутворення, оздоблення та колористика вдосконалювалися українськими митцями впродовж віків.

Свита є одним із архаїчних зразків українського народного одягу. Це верхній одяг із домотканого сукна. Жіночі та чоловічі свити за кроєм були однакові, відрізнялися лише тим, що жіночі свити мали більш різнопланову варіативність оздоблення. Також колористика жіночих свит була частіше світлою.

В творчій спадщині дослідника української культури Домініка Де ля Фліза представлені жіночі свити Київської губернії переважно приталеного силуету, розширені від лінії талії донизу.

Але є винятки: українки Черкаського повіту зображені в свитах прямого неприталеного силуету. Крій спинки свити представлений двома типами: українки Київського і Васильківського повітів зображені в свитах, які мають крій «до вусів», а в Радомишльському повіті зображена свита «з рясами» з повністю відрізною спинкою [3]. Цікавий факт, що на замальовках Де ля Фліза, який малював те, що бачив, на жіночих свитах пояс здебільшого не представлений. А всі

чоловічі свити підперезані поясом. На жіночих свитах пояс зустрічається дуже рідко. З усіх зображених замальовок лише мешканка с. Білилівка Бердичівського повіту одягнена в свиту з орнаментованим поясом, який зав'язаний спереду на великий бант. В Радомишльському повіті є дві свити з поясом: коричнева свита з яскраво-зеленим поясом і світла свита голубого відтінку з червоним поясом. Із замальовок Де ля Фліза видно, що пояси одягали трохи вище талії, щоб зробити силует більш витонченим. На прикладі Радомишльського повіту Київської губернії на рис. 2 представлені силуетні форми з урахуванням пропорцій, типи комірів, колористика та інші художньо-композиційні характеристики свит.

В дослідженнях науковців здебільшого описуються українські свити з круглим вирізом або з коміром-стойкою. Такі ж екземпляри свит представлені і в фондових музейних колекціях, але дослідник української культури Домінік Де ля Фліз дуже сумлінно вималював оформлення горловини представлених ним свит. На своїх замальовках він презентував 23 варіанти оформлення горловини української жіночої свити. Це круглі вирізи з коміром і без коміра, відкладні коміри різної конфігурації, шалеві коміри. Виріз для коміра в жіночих свитах робили значно ширший, ніж у чоловічій свиті, щоб було видно шийні прикраси. Варіанти комірів свит Київської губернії представлені на рис. 3.

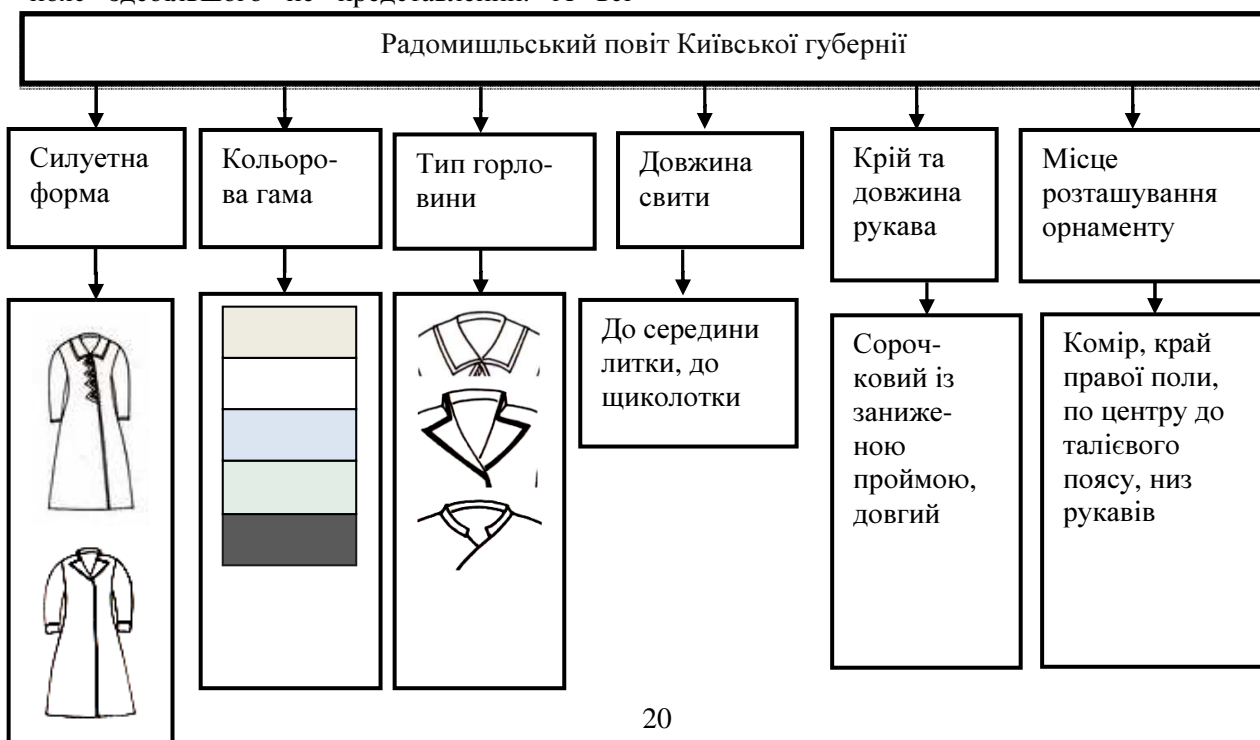

Рис. 2. Класифікація художньо-композиційних елементів українських свит

Рис. 3. Варіанти оформлення горловини українських свит

Юпка - більш новітній вид верхнього жіночого одягу осінньо-весняного сезону. Цей тип одягу був суто жіночим. В Україні ця назва стосувалася тільки плечового одягу, слово «юпка» ніколи не вживали на означення жіночого поясного вбрання, як то було в російській та деяких європейських мовах [4]. В наукових дослідженнях Х.К. Вовка, Т.О. Ніколаєвої, З.О. Васиної зазначається, що юпка, як вид українського жіночого одягу, з'явилася наприкінці XIX ст., але замальовки Де ля Фліза стверджують, що юпка на Київщині і Черкащині була широко поширена вже в середині XIX ст. Завдяки широкому асортименту фабричних тканин різнобарвні юпки оживили монохромну гаму традиційних свит. В верхньому жіночому одязі з'явилися яскраві життєрадісні акценти, що особливо виділено в малюнках Де ля Фліза. Цей тип одягу увібрав кращі традиції конструктивно-технологічних і декора-тивних прийомів, які використовували для створення українського народного костюма.

Силует юпок був різноплановим завдяки особливостям крою. Розширення форми могло починатися на рівні талії або вище, іноді від лінії лопаток. Залежно від співвідношення довжини спинки та «вусів» силует юпки був строгим або дуже розширеним донизу. Довжина юпок була

різною: до середини стегна, до коліна, до середини литки. Дослідження спадщини Де ля Фліза показало, що довжина рукавів юпок теж була різною. Рукави були довгими, довжиною до ліктя і короткими. Мешканка Чигиринського повіту зображена в зеленій юпці з рожевими «перчиками» з короткими рукавами. В науковому обігу такий факт не був представлений. Цікавий декоративний прийом в оздобленні одягу використовувався в юпках, що виготовляли з червоної або зеленої байки (фланелі). Всю поверхню юпки оздоблювали саморобними кусочками вовни (їх називали перчиками). Колір цих «перчиків» був контрастний [5]. Хведір Вовк відзначив, що таке оздоблення на юпках було поширене в XVIII ст., а потім такий одяг траплявся дуже рідко, проте аналізуючи замальовки Де ля Фліза, можна побачити, що мешканки Васильківського, Київського та Чигиринського повітів одягнуті в зелені юпки з рожевими «перчиками». Це свідчить про те, що на теренах Київської губернії одночасно побутували як архаїчні, так і більш нові типи юпок, що є підтвердженням того, що традиції в народному костюмі змінювались дуже повільно. На прикладі Чигиринського повіту на рис. 4 представлені силуетні форми, типи комірів, колористика та інші характеристики юпок.

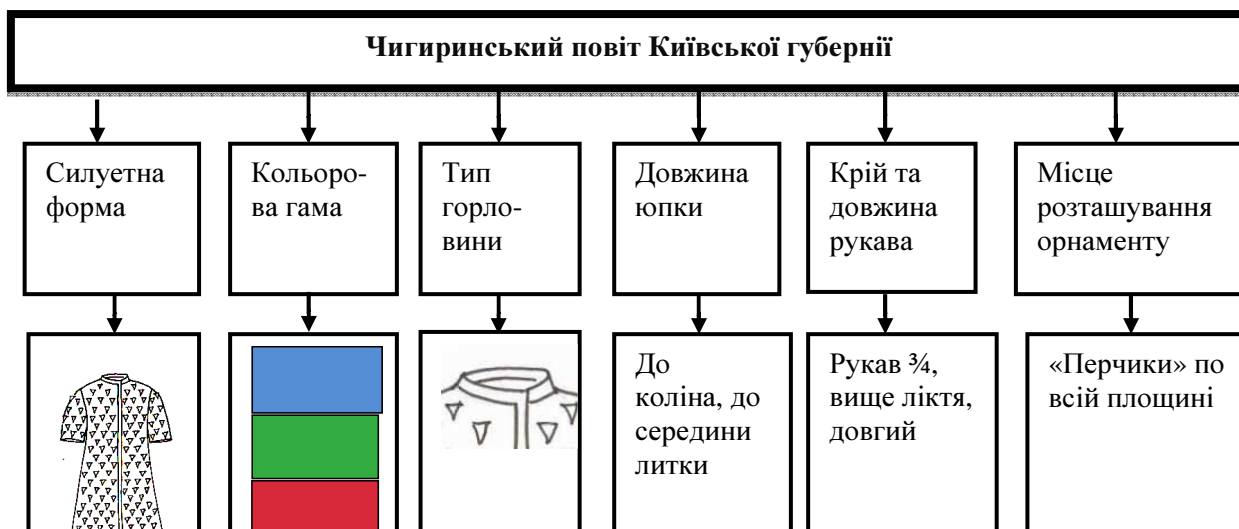

Рис. 4. Класифікація художньо-композиційних елементів юпок

Досліджуючи замальовки Де ля Фліза, можна знайти цікаві і маловідомі в науковому обігу конструктивні елементи в формоутворенні верхнього одягу: лівостороння застібка; короткий рукав, довжиною вище ліктя; орнаментований каптур; рукав довжиною $\frac{3}{4}$; орнаментований широкий пояс; короткі юпки (рис. 5).

В українському народному мистецтві колірне рішення завжди відіграє активну роль, як найсильніший засіб емоціонального впливу [6]. Колористика свит була переважно світлою, але й

використовували також сукно сірих, коричневих та чорних відтінків, тобто зберігався природний колір вовни. Аналізуючи рукописні роботи та фотографії замальовок Де ля Фліза, можна простежити, що свити були не тільки білі та сірі, а й мали світлі відтінки голубого, зеленого та рожевого кольорів. Можна припустити, що вовна для виготовлення свит або вже готове сукно злегка підфарбовували природними барвниками. Достеменно стверджувати такий факт не можна, адже в музейних колекціях народного вбрання такі свити не представлені.

Рис. 5. Варіанти конструктивних елементів в формоутворенні одягу

Кольорова палітра жіночих юпок - життєрадісна, яскрава і барвиста. Аналізуючи оригінальні замальовки Де ля Фліза, можна зазначити, що здебільшого використовували тканину зі смугастим орнаментом. Колористика смуг була коричнево-жовта, синьо-зелена, зелено-рожева, синьо-зелено-жовта, чорно-рожева, синьо- та зелено-чорна, бордово-жовта. Також представлені юпки з набивним орнаментом в клітинку і юпки з квітковим орнаментом. В результаті досліджень колористики українського

народного одягу, зображеного на замальовках Де ля Фліза, виявлено, що чистий червоний колір в одязі не зустрічається, замість нього присутні бордовий та рожевий кольори в різних відтінках та в сполученнях з іншими кольорами. На рис. 6 представлена загальна колористика українського жіночого костюма Київської губернії на прикладі Радомишльського та Чигиринського повітів.

Рис. 6. Структурний аналіз колористики українського народного жіночого костюма
 В процесі проектного дослідження народного костюма проведено аналіз характеристик, ознак форми і структурної побудови традиційного костюма з подальшим виділенням його найхарактерніших елементів, які можна трансформувати в форму сучасного одягу, визначену естетичними та ергономічними вимогами.

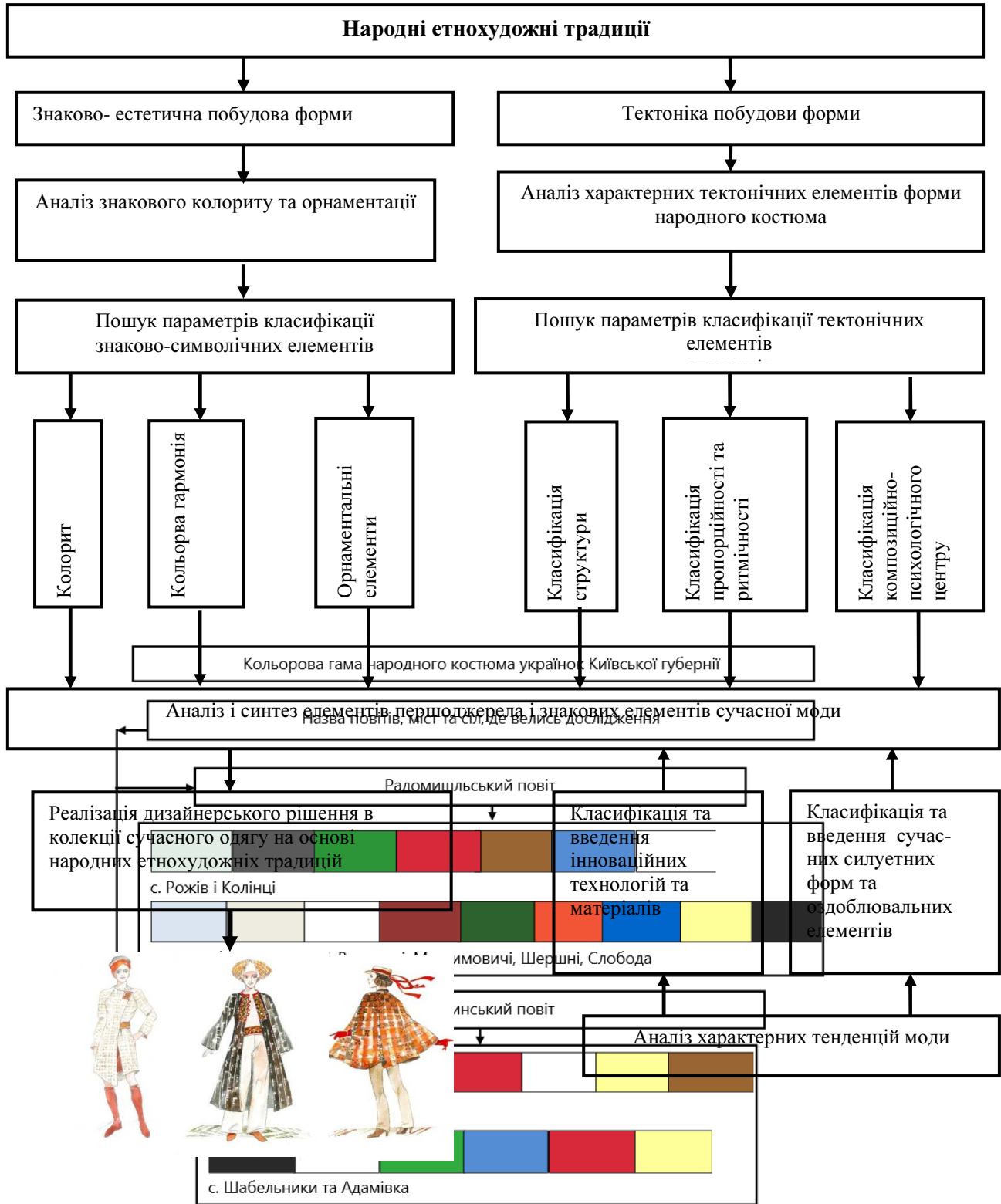

Рис. 7. Алгоритм використання народних традицій в проектуванні сучасного одягу

В сучасному дизайн-проекуванні одягу доцільні такі напрями використання народних традицій: крій, матеріали, техніка виконання, колористика, оздоблення, манера одягання, поєднання складників у комплекси. Науковий аналіз створення українського народного костюма особливо актуальний в теорії та практиці сучасної художньо-проектної культури.

Висновки. В результаті дослідження оригінальних замальовок дослідника

української культури Домініка Де ля Фліза зроблено структурний аналіз форм та колористики українських свит та юпок з метою використання результатів в процесі дизайн-проекування сучасного одягу. Виконано аналіз художньо-композиційних характеристик народного костюма відображеного в творчій спадщині Домініка Де ля Фліза, запропоновано алгоритм використання народних етномистецьких традицій в проектуванні сучасного костюма.

5. Вовк Х.К. Студії з української етнографії та антропології.– К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.

6. Білозуб В.Г. Українське народне мистецтво. Вбрання. / В.Г. Білозуб, В.Г. Заболотний., М.Т. Рильський. - К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1961.- 35 с .

Література

1. Паранько Н.П. Вивчення побудови форми української свити на основі аналізу творчих досліджень народного костюма / Н.П.Паранько, Т.В.Ніколаєва // К.: Вісник КНУТД. - 2016. - № 4 (100). – С. 142-149.

2. Федина О. Художньо-стильові особливості українського народного святкового вбрання на Покутті початку ХХ ст. / О.Федина // Збірник наукових праць - Народний костюм як виразник національної ідентичності. - К.: ТОВ «ХІК». - 2008. – С.49-52.

3. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім.В.І. Вернадського. Альбоми Де ля Фліза у 2-томах.– К.: Поліграфкнига, 1999. – 251 с.

4. Васіна З.О. Український літопис вбрання. Т.2. – К.: Мистецтво, 2006.- 407 с.

References

1. Paranko N.P., Nikolaieva T.V. (2016). Vyvchennia pobudovy formy ukrainiskoi svyty na osnovi analizu tvorchykh doslidzhen narodnoho kostiума. [Study of the formation of the form of the Ukrainian suite on the basis of analysis of creative studies of folk costume.]. Kyiv, Visnyk KNUTD - Bulletin of KNUTD, № 4 (100),142-149 [in Ukrainian].

2. Fedyna O. (2008) Khudozhno-stylovi osoblyvosti

ukrainskoho narodnoho sviatkovoho vbrannia na Pokutti pochatku XX st. [Art-stylish features of the Ukrainian folk festive dress in Pokuttia at the beginning of the XX century] // Zbirnyk naukovykh prats. Narodnyi kostium yak vyraznyk natsionalnoi identychnosti. - Collection of scientific works. Folk costume as a spokesman for national identity. Kyiv, TOV «KhIK», 2008, 49-52. [in Ukrainian].

3. Instytut ukrainskoi arkhеоhrafii ta dzhereloznavstva im. M.S.Hrushevskoho NAN Ukrainy, Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im.V.I. Vernadskoho (1999). Albomy De la Fliza u 2-tomakh [Albums of De la Flize in 2 vols]. Kyiv, Polihrafknyha [in Ukrainian].

АНАЛИЗ ХУДОЖЕСТВЕННО-ОБРАЗНИХ ОСОБЕННОСТЕЙ УКРАИНСКОГО КОСТЮМА НА ОСНОВЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ ДОМИНИКА ДЕ ЛЯ ФЛИЗА ПАРАНЬКО Н.П.

Київський національний університет технологій і дизайну

Цель. Исследование художественно-композиционных характеристик народного костюма на основании структурного анализа творческого наследия Доминика Де ля Флиза с целью их использования в проектировании современной одежды.

Методика. В работе использованы литературно-аналитический и системно-структурный анализ формы, декора и цветовой гаммы украинского национального костюма.

Результаты. Проведенные исследования дают возможность определения наиболее характерных структурных и художественно-композиционных признаков формообразования и колористики украинских свит и юпок с целью проектирования перспективных форм современной верхней одежды.

Научная новизна. Впервые проведен научный анализ и систематизация композиционных характеристик разнообразия форм, декора и колористики женских свит и юпок на основании изучения и структуризации оригинальных документов из творческого наследия исследователя украинской народной культуры Доминика Пьера Де ля Флиза.

Практическая значимость. Представленные результаты исследований использованы в проектировании современных моделей одежды по мотивам украинского народного костюма.

Ключевые слова: украинская народная одежда, формообразование, силуэтная форма, художественно-композиционные характеристики, классификация, декор, колористика.

4. Vasina Z.O. (2006). Ukrainskyi litopys vbrannia. T.2.[Ukrainian Chronicle of Dress. V.2.] – Kyiv, Mystetstvo [in Ukrainian].

5. Vovk Kh.K. (1995). Studii z ukrainskoi etnohrafii ta antropolohii. [Studies on Ukrainian ethnography and anthropology] Kyiv, Mystetstvo [in Ukrainian].

6. Bilozub V.H., Zabolotnyi V. H., Rylskyi M.T. (1961). Ukrainske narodne mystetstvo. Vbrannia [Ukrainian folk art. Appointments] Kyiv, Derzhavne vydavnytstvo obrazotvorchoho mystetstva i muzychnoi literatury URSR [in Ukrainian].

ANALYSIS OF ARTISTIC DETAILS OF UKRAINIAN COSTUME ON THE BASIS OF THE CREATIVE JOURNEY OF DOMINIC DE LA FLISE

PARANKO N. P.

Kyiv National University of Technologies and Design

Aim. Research of artistic and compositional characteristics of the folk costume on the basis of the structural analysis of the creative heritage of the researcher Dominique de la Flise for their further use in the design of modern clothing.

Methodology. The research uses a literary and analytical, system and structural analysis of the form, decoration and color range of the Ukrainian women's outerwear.

Results. The conducted researches make it possible to identify the most characteristic structural, artistic and compositional features of the formation and coloring of Ukrainian suits and skirts in order to design promising forms of modern outerwear of the autumn-spring type.

Scientific novelty. For the first time a scientific analysis and systematization of compositional characteristics of a variety of forms, decoration and colouristics of women's suits and skirts were conducted on the basis of studying and structuring of the original documents from the creative heritage of the researcher of the Ukrainian folk culture, Dominique Pierre de la Flise.

Practical significance. The research results presented will be used in designing modern fashion models based on Ukrainian folk costume.

Key words: Ukrainian folk clothing, shaping, silhouette, artistic and compositional properties, classification, decoration, coloring.